

Het Rubens schilderij

Guus Maas Geesteranus

P.P. Rubens, *De dood van Adonis* (foto RKD Den Haag)

Henry MG

Op een regenachtige dag in 1951 in de Franse stad Auxerre schuurde Henry (H.G.J. Maas Geesteranus 1894-1966) in een antiquair winkeltje van de heer Tondou. In die tijd woonde Henry op kasteel Fourolles, op ca. 20 km van Auxerre. Achter een meubel- stuk trof hij een groot schilderij aan van ca. 270 bij 180 cm. Het schilderij stelde voor, zoals later bleek, de dood van Adonis betreurd door Venus en de drie Gratiën. Henry meende er een werk van Rubens in te herkennen en kocht het schilderij, mede op aandrang van de antiquair die het graag kwijt wilde. Deskundigen van het Rubenshuis in Antwerpen, gevraagd door Henry, bevestigden de toeschrijving aan Rubens, namen de restauratie van het verwaarloosde schilderij ter hand en deden onderzoek naar de geschiedenis van het schilderij.

kasteel Fourolles

Peter Paul Rubens, geboren in 1577 te Siegen in Duitsland, kreeg zijn schilders-opleiding in Antwerpen. In mei 1600 vertrok hij naar Italië om in dienst te treden bij de hertog van Mantua, Vincenzo I Gonzaga. Hij maakte er kennis met de Griekse en Romeinse kunst en de mythologische onderwerpen. In 1608 keerde hij terug naar Antwerpen en werd benoemd tot hofschilder van Albrecht van Oostenrijk en Isabella van Spanje. Sindsdien tot aan zijn dood in 1640 was hij een beroemd schilder die vele eervolle opdrachten kreeg.

Het schilderij *De dood van Adonis* werd verondersteld geschilderd te zijn in Rubens vroege Italiaanse periode, tussen 1600 en 1608. Het originele doek was waarschijnlijk 30 cm breder en geschilderd als pendant van een andere Rubens, *Hercules en Omphale* (278 bij 215 cm,

P.P. Rubens, *Hercules en Omphale*

Louvre museum). Als eerste eigenaar van beide doeken wordt genoemd de Italiaanse admiraal Vincenzo Imperiale te Genua. Later behoorden ze tot de collectie van koningin Christina van Zweden en daarna hingen ze in het Palais Royal te Parijs als eigendom van de regent Filips van Orléans. Na de Franse Revolutie was het schilderij *De dood van Adonis* 150 jaar zoek, maar Henry heeft in ieder geval een gedeelte van de geschiedenis kunnen achterhalen.

Een veronderstelling is dat het schilderij na de dood van de regent in handen is gekomen van de twee zonen van kanselier d'Aguesseau, familie van de regent. Beide zonen hadden bezittingen in het departement Yonne en het zou kunnen dat het doek tezamen met meubels aan een kloosterschool voor meisjes is geschonken ten gevolge van een testamentaire

beschikking. Daar, hangend in de spreekkamer, werd het gehouden voor een afbeelding van de Kruisafdeling, met Adonis als Christus en Venus als Maria. Een nieuwe en scherpzinniger directrice had de vergissing geconstateerd en het doek weinig stichtelijk bevonden voor de jonge meisjes. Ze gaf opdracht aan een handelaar in brocanterie te Villeneuve-sur-Yonne om het op zijn ezelswagen mee te nemen. En de hierboven genoemde antiquair Tondou had het weer gekocht van de brocanteur.

Na het overlijden van Henry MG in 1966 volgde een lange en ingewikkelde afhandeling van de verkoop van het schilderij, waarbij Godert MG, toenmalig secretaris van de familievereniging, een zeer belangrijke rol heeft gespeeld. Henry had in 1959 de Franse nationaliteit verkregen. In 1964 had hij bij testament zijn zuster Candida en zijn dochter Dany als erfgenamen aangewezen. Candida was eerder overleden dan de erflater en Dany toonde geen enkele belangstelling voor de afwikkeling en wenste niets meer van haar vader te zien of te hebben. Dat is begrijpelijk want Henry was in 1956 tegen het huwelijk van haar met de Fransman Hugues Christian Faure geweest en wilde daarna niets meer met haar te maken hebben. Er was geen executeur-testamentair benoemd. Op de nalatenschap was het Franse recht van toepassing: de erflater Frans, overleden in Frankrijk, het testament opgemaakt in Frankrijk.

Godert MG

Er waren schuldeisers en bovendien werd het eigendom van het schilderij betwist. Ons familielid Marijke Struycken had Henry geld geleend in verband met het schilderij. De Haagse advocaat mr. van Dijken had hem eveneens geld geleend met de Rubens als onderpand. Dat is in Nederland mogelijk, maar in Frankrijk niet. Naar Frans recht was van Dijken juridisch eigenaar en Henry economisch eigenaar. Een derde rechthebbende was de elegante madame de Montmorency. 'La duchesse' de Montmorency, want ze was de minnares geweest van de laatste duc, dus 'la duchesse' was ietwat overdreven. In 1961 zou Henry aan Mme de Montmorency hebben verzocht het schilderij in bewaring te nemen en te (doen) exposeren. Zou het doek door haar bemiddeling worden verkocht dan zou zij een percentage van de opbrengst als commissie ontvangen. Zij heeft zich toen zeer ingespannen om het schilderij aan de man te brengen, was ermee naar tentoonstellingen gegaan, naar kunstkenner, had de premies betaald, dus die had ook aanspraak op de Rubens en wenste het niet los te laten.

Van Dijken was als vermeend eigenaar later met haar in Frankrijk in proces gegaan. En toen kwam de familievereniging, ongelukkigerwijs voor hen, daartussen en meldde zich als derde. Dat is gedaan gekregen doordat Henry's erfgenaam, zijn oudste en enige dochter Dany, net voordat zij de erfenis schriftelijk zou verwerpen - dan was deze aan de staat vervallen - door de familievereniging werd benaderd en overtuigd dat de familievereniging van de verschillende schulden en eventuele opbrengst een soort vergelijk kon maken, zodat de schuldeisers uit de nalatenschap nog geholpen konden worden. Dany stemde toe en gaf volmacht aan de familie om op te treden als erfgenaam.

Vervolgens heeft de familievereniging, d.w.z. Godert, in de jaren 1966 tot 1971 langdurig onderhandeld via een advocaat in Parijs en een in Nederland. Uiteindelijk zijn de drie rechthebbenden: van Dijken, madame de Montmorency en de familievereniging tot een akkoord gekomen. Het schilderij is onderhands verkocht in Parijs, niemand mocht weten wie het gekocht had. Het werd cash betaald aan de advocaat in Parijs en Godert moest het geld overbrengen naar Nederland.

Godert was in Parijs voor een of andere conferentie, tezamen met zijn vrouw Liesbeth. Ze hadden afgesproken welke sneltrein ze 's avonds zouden nemen. Godert miste die trein want het verkeer tussen de advocaat en het Gare du Nord zat vast. Daar stond hij dan alleen op het perron met een koffer met geld, want Liesbeth was met de afgesproken trein vertrokken. Hij heeft de nachttrein genomen, maar wist niet meer hoe hij naar de WC moest gaan. Als je de koffer in het net laat liggen en naar de WC gaat, ben je hem misschien kwijt. Maar als je de koffer naar de WC meeneemt, valt het erg op. Uiteindelijk heeft hij de koffer toch maar meegenomen naar de WC, want er zat een flink bedrag in aan geld.

Daarna volgde er een lange periode van zoeken naar en corresponderen met resterende schuldeisers in Nederland en Frankrijk. Henry was onder behoeftige omstandigheden in Frankrijk overleden en er waren meerdere familieleden en kennissen, die hem geld hadden geleend om zijn lot te verzachten.

Tijdens de jaarlijkse vergaderingen van de familievereniging was in die tijd de Rubens kwestie steeds weer een vast agendapunt.

Van de 300.000 Franse francs (ca. 190.000 gulden) waarvoor het schilderij verkocht is, bleef er na afhandeling van de claims in Frankrijk ca. 80.000 gulden over voor de familievereniging. Hiervan betaalde de familie ca. 40.000 gulden aan de resterende schuldeisers, hoofdzakelijk in Nederland. Het restant van ca. 40.000 gulden ging naar het Candida fonds, dat door de familievereniging wordt beheerd.

Ex-echtgenote van Henry, Dana (prinses Roussoudana Amilachvary), en dochter Dany (gescheiden sinds 1971 en twee kinderen) leefden in Parijs onder sobere omstandigheden. Bij herhaling hadden Dana en Dany gezegd niets meer met de erfenis van Henry te maken te willen hebben. Vanuit haar morele verantwoordelijkheid heeft de familievereniging toch gemeend een aanbod te moeten doen van een kwartaaluitkering uit de rente van het Candida fonds. Na lang aandringen is het aanbod in 1981 toch door hun beiden geaccepteerd en is daarmee de Rubens kwestie tot een goed einde gebracht.

's-Graveland, januari 2011

Bronnen:

- . Interview met Godert Maas Geesteranus, familieweekend te Burgh-Haamstede, 1994
- . Archief van de Familievereniging Maas Geesteranus
- . Foto van *De dood van Adonis*, Rijksdienst voor Kunsthistorische Documentatie te Den Haag